

Nr 58.

Av herr **Lithander**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om beredande av civilianställning åt underbefäl vid armén och flottan.

Bland frågor, värda allvarlig prövning vid vårt försvarsväsens ordnande, torde spørsmålet om *civilianställning för underbefäl vid armén och marinen* vara en bland de viktigare, ty utan denna frågas nöjaktiga lösning kommer vårt försvarsväsen att allt framgent lida av betänkliga brister.

I det tal, som hans excellens statsministern höll i Karlskrona den 21 december 1913, finnes intet bestämt uttalande om att regeringen eller försvarsberedningarna genom en rationellt organiserad civilianställning, i likhet med vad som är fallet i exempelvis Tyskland och Frankrike, funnit en utväg att lösa den i talet omnämnda sedan flera år tillbaka brännande underbefälsfrågan.

Fackmän anse dock civilianställning vara a och o för att varaktigt kunna lösa underbefälsfrågan.

På grund därav förordnades genom kungl. brev redan den 8 december 1904 en kommitté, som efter grundlig utredning av ämnet i fråga avgivit ett sakrikt betänkande och förslag den 8 mars 1906.

Bristerna hava redan på ett betänkligt sätt hunnit yppa sig, och hans excellens statsministern yttrar i sitt ovannämnda tal i Karlskrona, att »härens största brist i kvalitativt hänseende är den, som gäller underbefälsförhållandena», samt att »det är påtagligt, att behovet av underbefälspersonalen mycket överstiger tillgången». Hans excellens konstaterar vidare, att »vakanserna äro oerhörda och synas tilltaga allt mera. Det har inträffat, att ett regemente icke haft mer än 33 procent av vad det borde ha. Understundom har man nödtorftigt fått hjälpa sig fram med frivilliga lån från något regemente, som varit bättre försett».

Efter anförande av ytterligare missförhållanden härvidlag framhåller herr statsministern, att »vår viktigaste militära kvalitetsfråga är underbefälsfrågan».

Det positiva förslag till lösning av dessa missförhållanden, som herr statsministern anger, är dels att bland de värnpliktige uttaga 10 procent som truppförare och giva dem en utbildningstid av 365 dagar samt dels att bland studenter, teknici, blivande folkskollärare, elever vid lantbruksskolor och handelsinstitut i mån av behov uttaga och i 500 dagar öva det antal instruktörer, som behöves för att fylla luckorna bland underbefålet.

Huruvida den av statsministern föreslagna längre värnpliktstiden för den högre bildningen kan vara lämplig, får givetvis bli föremål för prövning. I Tyskland har man emellertid funnit motsatta principen vara den riktiga, ty där medför större bildning och kompetens möjlighet, att värnplikten får fullgöras som ettårig frivillig i stället för på den vanliga tiden av två år.

Det är ej heller med någon entusiasm som förslaget framföres, ty herr statsministern säger: »det är icke med lätt hjärta vi kommit till det nu angivna förslaget, men vi ha ej sett annan utväg».

Detta giver anledning att genom riksdagsmotion särskilt påvisa den utväg, som inom utlandets värnkraftigaste arméer och flottor befunnits vara den lämpligaste att lösa underbefälsfrågan, nämligen att i möjligaste utsträckning *genom civilianställning söka trygga framtiden* åt dem, som frivilligt som underbefäl ägnat ett antal år av sin utbildningstid åt fosterlandets tjänst. Genom en dylik anordning ernås, att landets värnkraft avsevärt ökas, och en för underbefålet ekonomiskt viktig tid behöver ej förgå utan att samtidigt skapa meriter, som berättiga underbefålet till vissa befattningar.

Ifall vederbörande vid ordnandet av underbefälsfrågan sörja för framtida civilianställning, så att de premier för ökad tjänstgöring, varom herr statsministern vid sitt anförande i Karlskrona talat, taga formen av en verkligt tryggad framtid för det fast anställda underbefålet, kan denna för hela landet ytterst viktiga fråga hava utsikt att lösas, men eljest säkerligen ej.

Vid anordningar för civilianställning torde det böra beaktas, att det underbefäl, som frivilligt under ett antal år giver landet sin tjänst med försummande av andra förvärvsmöjligheter, d. v. s. det fast anställda underbefålet, i ekonomiskt och socialt hänseende ej bör få det sämre ställt utan bättre, när vederbörande lämnar krigstjänsten.

Det ligger ju något orimligt uti, att de, som i egenskap av underbefäl ett antal år äro i statens tjänst och därmed tillgodose ett för för-

svarsväsendet viktigt behov, icke skulle få tillgodoräkna sig underbefäls-åren som verklig statstjänst vid sökande till andra statens befattningar.

När erfarenheten sedan länge visat, att det utan mera tryggande framtidsutsikter är omöjligt undvika verkligt oroande, säkerligen en gång ödesdigra vakanser inom det fast anställda underbefälet vid armén och marinen, då ligger det ju närmast till hands — vi följa blott exemplet från de stater, där försvaret är bäst ordnat — att svenska staten för sin del söker, i främsta rummet inom sina egna verk, att bereda den tryggare framtid, utan vilken underbefälsfrågan icke kan lösas.

Detta är så mycket naturligare och innebär i verkligheten för staten en vinst, enär de respektive verken komma att tillföras en synnerligen duglig, skolad och väl disciplinerad kår, som efter nödig kortare specialutbildning äger de allra bästa förutsättningar att på ett utmärkt sätt där fylla arbetsuppgifter.

Med den stora betydelsen för hela landet av ett effektivt försvar och för ett effektivt försvar betydelsen av tillräckligt och dugligt fast anställt underbefäl bör staten i största möjliga utsträckning förbehålla verkligt goda platser åt underbefäl, som genom att ägna flera år av sitt liv åt försvaret, därmed bidragit att lösa just den viktiga underbefälsfrågan.

Utom de i betänkandet rörande civilianställning av den $\frac{8}{3}$ 1906 angivna statens verk, där före detta fast anställt underbefäl lämpligen bör kunna erhålla anställning, torde nog flera utvägar för civilianställning sedan dess tillkommit, och då nu en avsevärd tid förflutit, sedan ovannämnda kommittébetänkande avläts, under vilken tid underbefäls- och civilianställningsfrågans lösning blivit allt mera trängande, torde denna fråga böra göras till föremål för en ytterligare utredning.

På grund av ovan anförda samt med hänvisning till kommittébetänkandet av den 8 mars 1906 angående civilianställning ävensom till generalstabschefens utlåtande däröver av den $\frac{30}{1}$ 1907 enligt bil. hemställas,

att Riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes i mån av behov ytterligare utreda och till Riksdagen inkomma med förslag till ordnande av frågan rörande civilianställning för underbefäl vid armén och marinen, i den mån så kan ske genom planmässig civilianställning vid statens verk.

Stockholm den 23 januari 1914.

Edvard Lithander.

Avskrift.

Bilaga.

Stockholm den 30 januari 1907.

Underdånigt utlåtande över »Betänkande och förslag angående civilianställning för underbefäl vid armén.»

Genom nådig remiss den 23 mars 1906 anbefalld inkomma med underdånigt utlåtande över, av därtill i nåder förordnade kommitterade avgivet »Betänkande och förslag angående civilianställning för underbefäl vid armén, flottan och kustartilleriet», får jag i underdånighet anföra följande.

I betraktande såväl av de svårigheter, med vilka för närvarande rekryteringen av det fast anställda manskapet vid krigsmakten är förenad, som även av obenägenheten hos underbefälet av manskapsklassen att under längre tid kvarstå i tjänst, synes förslaget att, genom beredande av civilianställning åt f. d. stamanställda, söka åstadkomma en förbättring i nämnda förhållanden vara värd det största erkännande.

Det ytterligare syftmålet, som kommitterade förmenat skola genom de föreslagna åtgärderna stå att vinna, nämligen beredandet av en hastigare omsättning uti underofficersgraden, lär nog även kunna ernås, ehuruval endast uti begränsad utsträckning, enär av skäl som utav kommitterade själva anförts, antalet civila beställningar, som lämpligen skulle kunna besättas med f. d. underofficerare, är synnerligen ringa.

Såsom villkor för att fast anställd må komma i åtnjutande av företrädesrätt till civilianställning hava kommitterade föreslagit, att han skall hava tjänstgjort såsom krigsman under tid, ej understigande fem år, därav minst tre år såsom underbefäl, att han vid avskedstagandet nått en levnadsålder af minst tjugosex år samt att han såväl i som utom tjänsten sig redligen och väl skickat.

Önskvärt vore visserligen ur militär synpunkt, att minimitjänstetiden hade kunnat bestämmas något längre än till fem år och att i samband därmed även minimilevnadsåldern kunnat sättas något högre än tjugosex år. Men då ett yrkande härpå för närvarande torde komma att på utav kommitterade anförda skäl röna motstånd från de civila ämbetsverkens sida, på vilkas medverkan genomförandet av de med beredande av civilianställning förbundna åtgärderna äro i hög grad beroende, synes mig ett förverkligande av den föreslagna anordningen med civilianställning icke böra försvåras eller äventyras genom ett fasthållande på frågans nuvarande ståndpunkt av en sådan fordran; och detta så mycket mindre som de föreslagna villkoren för tillgodonjutande av företrädesrätt till erhållande av civilianställning såväl medgiva värnpliktiga, vilka under eller efter bevaringsrekrytskolan tagit fast anställning, att före avskedstagandet fullgöra för vinnande av företrädesrätten föreslagna tjänstgöring i underbefälsgraden, som även bereda trygghet för att f. d. fast anställda värnpliktiga icke kunna ifrågakomma att inkallas till repetitionsövningar.

Den formulering, kommitterade gifvit åt det villkor, som har avseende på den civilianställningsaspirerandes uppförande under den militära tjänstetiden, synes mig vara lyckligt funnen, då innebörden av densamma är av rättvisa och billighet motiverad.

Likaledes anser jag mig böra biträda de skäl, vilka kommitterade anført för obehövligheten av att uppställa fordran på avlagd underofficersexamen såsom villkor för erhållande av företrädesrätt till civilianställning.

Vad vidkommer antalet och beskaffenheten av de platser, som skulle kunna med f. d. fast stamanställda besättas, hade tvivelsutan varit önskvärdt, att ett vida större antal befattningar hade kunnat hänföras till A-gruppen — de »särskilt förbehållna» befattningarna — framför allt av det skäl att, i fråga om de till B-gruppen hänfödda befattningarna, vilka utgöra det övervägande flertalet, företrädesrätten innebär rätt allenast till provtjänst, men ej med full säkerhet jämväl till erhållande af fast anställning. Då emellertid uti företrädesrätten till provtjänstgöring, att döma av representantens för fångvårdsstyrelsen reservation, en utsträckning av de militära kraven nu skulle kunna försvåra eller omintetgöra förslaget i sin helhet, vill jag icke på denna grund avstyrka vad kommitterade uti ifrågavarande avseende föreslagit, under den förhoppning att, sedan organisationen hunnit bliva rotfast, en sådan utveckling av densamma må vara att emotse, att, till fromma för det med civilianställningen avsedda syftemålet, ett vida större antal befattningar kunna varda åt civilianställningsberättigade »särskilt förbehållna».

Till sist torde förtjäna att påpekas, att, därest förmedlingskommissionernas sammansättning och verksamhet bestämmes i enlighet med kommitterades förslag, en betydande ökning uti de redan omfattande göromålen uti inskrivningsexpeditionerna och särskilt för regementskvartermästaren kommer att därav föränledas. Ifrågasättas kan, om ej framdeles, sedan bestämda hållpunkter i fråga om omfattningen av förmedlingskommissionernas arbete vunnits, en särskild ersättning bör beredas åt nämnda kommissioners sekreterare.

Stockholm som ovan

Underdånigst
K. G. Bildt,
Chef för generalstabem.